

Příloha č. 5.6 – Empatie konsensus a spolupráce (text pro učitele) – 2. hodina

Podklad pro učitele k tematickému bloku č. 5 (Empatie, konsensus a spolupráce) – 2. hodina (7 věcí pro šťastný život)

Hlasování

Své kořeny má hlasování již ve starověkém Řecku (sloužilo k volbě kandidátů do vybraných úřadů či k rozhodování o osudu jednotlivců tzv. ostrakismus). Hlasování je součástí rozhodovacího procesu, kde určitá skupina zúčastněných – v politice voličů, nebo jejich volených reprezentantů – dá najevo svůj, závazný, názor. Hlasování je běžný demokratický způsob, jak řešit věci, včetně sporných, u nichž je žádoucí, nebo ze zákona nutná, shoda (stanovené většiny). Demokratickému hlasování předchází veřejné diskuze a debaty, ve kterých je tříben názor na věc a jsou zohledňována různá stanoviska, včetně dopadu na vývoj společnosti, veřejné finance, právo atd. V méně demokratických a totalitních systémech bývá hlasování manipulováno, potlačeno až úplně znemožněno. Pojem hlasování zahrnuje jak volby (tj. hlasování o osobách), tak vlastní hlasování o nepersonálních otázkách (např. o zákonech).

Rozlišujeme dva základní způsoby hlasování: hlasování tajné a hlasování veřejné.

- **Hlasování tajné** – typický způsob hlasování v demokratických volbách pomocí hlasovacího lístku – volby do parlamentu a senátu, volba prezidenta, volba zastupitelů, také se užívá při volbě papeže. Výhodou je, že nikdo neví, jak jsme hlasovali, nemůžeme být ovlivněni hlasováním druhých. Nevýhodou je zdoluhavé sbírání a sčítání hlasů.
- **Veřejné hlasování** – veřejné hlasování je hromadný a zjevný projev souhlasu nebo nesouhlasu, a to zvednutím ruky, povstáním nebo zvoláním (tzv. aklamace). Např. poslanci v poslanecké sněmovně hlasují veřejně. Každý ví, jak hlasovali členové skupiny. Jedná se o rychlé hlasování, nicméně hlasování postrádá zcela soukromý charakter, může být ovlivněno vědomím, že ostatní se dozví, jak jsem hlasoval. Například můj nadřízený zjistí, že mám odlišný názor. **Aklamace** = veřejný projev souhlasu zvoláním. Specifickým druhem hlasování je aklamace (latinsky: acclamatio), která je veřejným projevem souhlasu. Nejedná se tedy o tajné hlasování. Aklamace je využívána např. v parlamentu.

Konsensus

Konsensus je shoda mínění jistého společenství, zejména spontánní a živelný souhlas, obecně jakýkoliv vzájemný souhlas. Na rozdíl od hlasování a vlády většiny konsensus není výsledek pouze racionální, ale také emocionální. Proto také k. není totožný ani s konformitou (souhlasím s návrhem, protože s ním souhlasí většina), ani s donucením: je totiž založen na dobrovolnosti a bývá výsledkem předchozí diskuze, sporu, kompromisů, dohadování atd. Je tudíž složité k němu dojít, jelikož je založen na dobrovolném přístupu a předchází mu diskuze, spory a kompromisy. Proto má konsensus také velký význam legitimizační. Konsensus připouští souhlas většiny, ale také přítomnost a vyjádření nesouhlasu ze strany menšiny, jež se toleruje. Díky tomu se menšina, která nesouhlasí, nemusí cítit jako vyhoštěná a utlačovaná, a tak je možné dospět souhlasu, tedy konsensu. Alternativou ke konsensuálnímu rozhodování je buď rozhodování autoritativní, nebo hlasováním.

Všeobecný souhlas

Pro návrh musejí hlasovat všichni členové skupiny tzv. jednomyslně. Nejsložitější způsob rozhodování (hlasování), musejí mu předcházet dlouhé diskuze, vyjednávání, dokud s návrhem nesouhlasí všichni. Čím více je členů skupiny, tím je proces složitější. Výhodou je vysoká míra legitimacy, návrh vyhovuje všem, nezaniká hlas menšiny. Jednomyslně se hlasuje např. v Radě Evropy při významných hlasování.

Rada musí hlasovat jednomyslně o řadě záležitostí, které členské státy považují za citlivé. Jedná se například o tyto otázky:

- *společná zahraniční a bezpečnostní politika (s výjimkou některých jasně vymezených případů, jež vyžadují kvalifikovanou většinu, například jmenování zvláštních zástupců),*
- *občanství (udělení nových práv občanům EU),*
- *členství v EU,*
- *harmonizace vnitrostátních právních předpisů týkajících se nepřímých daní,*
- *finance EU (vlastní zdroje, víceletý finanční rámec),*
- *některá ustanovení v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí (evropský žalobce, rodinné právo, operativní policejní spolupráce atd.),*
- *harmonizace vnitrostátních právních předpisů v oblasti sociálního zabezpečení a sociální ochrany.*

Rada musí dále hlasovat jednomyslně, aby se mohla odchýlit od návrhu Komise, pokud Komise nesouhlasí se změnami provedenými v návrhu, který předložila. Toto pravidlo se nepoužije u aktů, které musí Rada přijmout na doporučení Komise, například u aktů v oblasti koordinace hospodářských politik.

Jednomyslnosti je dosaženo i v případě, že se některý z členů zdrží hlasování.

(Zdroj: <https://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/voting-system/unanimity/>)

Pozn.: Kvóty uprchlíků například nebyly schváleny jednomyslně, ale kvalifikovanou většinou, hlasovalo pro ně 23 států. Jednomyslně se schvaluje například vstup nového státu do EU.

Hlasování zvolenými zástupci

Lid, společnost či skupina vyberou nebo zvolí zástupce, kteří za ni rozhodují o věcech celé skupiny. Např. konkláve nebo dříve volba prezidenta v ČR. Konkláve je shromáždění kardinálů volící papeže. Původně římského biskupa volil zcela demokratickým způsobem klérus i všichni římstí křesťané. To bylo ovšem možné jen při malém počtu věřících v samotných počátcích. Později bylo nové náboženství legitimizováno, ale do volby začali zasahovat světští vládci a postupně se dostalo do naprosté závislosti na světské vládě. Proto papež Mikuláš II. vydal v roce 1059 bulu *In nomine Domini* (Ve jménu Páně). V ní vyhradil volební právo pouze pro kardinály-biskupy. Klérus i celé křesťanstvo včetně panovníků pak mělo volbu jen dodatečně schválit. V roce 1274 papež Řehoř X. definitivně zavedl navíc uzavření kardinálů před vnějším světem při hlasování – a to doslova. Kardinálové byli zavřeni do jedné místnosti a z vnějšku jim bylo podáváno jen jídlo a pití. Uzavřená volba umožňuje kardinálům plně se koncentrovat na svůj úkol a vyhnout se možným snahám volbu zvenčí ovlivnit. Voliči mohou snáze dodržet „*Solum Deum prae oculis...*“, tedy že budou mít před očima pouze Boha. Ke zvolení je nutná dvoutřetinová většina hlasů.

V současnosti hlasování probíhá v Sixtinské kapli a dohlíží na ně kardinál-komorník (*camerlengo*). Ráno, v den, kdy konkláve začíná, je pořádána bohoslužbou v chrámu sv. Petra. Odpoledne se kardinálové v procesí odeberou do Sixtinské kaple. Složí zde přísahu mlčenlivosti a poté ceremoniář přikazuje tzv. *extra omnes* („všichni ven“). Ti, kteří se volby neúčastní, musí kapli opustit, dveře jsou uzavřeny a volba začíná.

Kardinálové hlasují, jedí a spí v uzavřeném prostoru až do doby, kdy je zvolen nový papež. Jakýkoli kontakt s vnějším světem je zakázán s výjimkou naléhavé lékařské pomoci. Jsou odstraněny všechny televizní a rozhlasové přijímače; dovnitř se nesmí dostat žádné noviny nebo časopisy, zakázané jsou

také mobilní telefony. Konkláve se zúčastňuje i pomocný personál, zajišťující úklid, stravování i případnou lékařskou péči. Tito lidé také skládají přísahu mlčenlivosti, avšak kardinálové s nimi nesmějí ani hovořit. Během volby přebývali kardinálové původně v prostých celách v Apoštolském paláci, nově pro ně bylo zbudováno poněkud příjemnější ubytování v Domě svaté Marty. To je však stejně jako kaple v celém průběhu konkláve pro kohokoliv nepovolaného uzavřeno.

Los

Například volby ve starověkém Řecku využívaly los. O volbě rozhoduje náhoda, jakoby vyšší moc. Volba tak může být pro skupinu snáze přijatelná, než když by rozhodovala např. autorita, která může mít na rozhodnutí osobní zájem. I u nás se rozhoduje losem při volbě senátorů nebo do obecních zastupitelstev. V případě voleb do senátu, pokud v druhém kole (do kterého se dostanou dva kandidáti, kteří v prvním kole získali nejvyšší počet hlasů, ale ne většinový podíl) získají, dva kandidáti stejný počet hlasů rozhodne mezi nimi los. Pokud nastane situace, kdy dva či více kandidátů získá od voličů stejný počet hlasů.

Rozhodování autoritativní

Slovo autorita (z latinského *augere*: růsti, posílit, podpořit, uplatnit) označuje buď osobu, jejíž názory, postoje či rozhodnutí ostatní členové skupiny obvykle přijímají a řídí se jimi, nebo také jejich vztah k tomu, od něhož taková rozhodnutí, rady a postoje očekávají (např. rozhoduje ten nejstarší, přenecháme rozhodnutí odborníkům). V angličtině a dalších jazycích může znamenat také úřad, pověřený rozhodováním v nějaké věci.

Tradičně rozlišujeme dva typy autorit:

- Autoritu přirozenou či neformální, založenou na přesvědčivosti určité osoby, na dobrých zkušenostech s jejími radami či rozhodováním.
- Autoritu formální, to jest výslovné vůdčí společenské postavení nějaké osoby, která je rozhodováním pověřena a může poslušnost případně i vymáhat.

Důležitým znakem autority je, že nepoužívá násilí, což znamená, že tam, kde je zapotřebí nátlaku, se nejedná o autoritu. Autoritativní osobnost má své postavení dané, ovšem její vůdčí charakter je autoritou pouze ve chvíli, je-li uznán oběma stranami

Diktátor

Diktátor/despota je vynucená autorita, která rozhoduje o určité skupině osob nátlakem na danou skupinu – hrozbou smrti, násilím, uvězněním apod. Diktatura je autoritativní (nedemokratická) forma vlády, ve které je politická moc držena diktátorem nebo politickou skupinou. Nedemokratické formy vlády často k legitimizaci své moci využívají demokratické nástroje – volby, ústavu atd. Volby a soudy jsou však zmanipulované a ústava není reálně dodržována.

Zdroje:

Autorita – Sociologická encyklopedie. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., hlavní editor: Zdeněk R. Nešpor [online] [Staženo: 12.12.2018] Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Autorita>

Diktatura – Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., hlavní editor: Zdeněk R. Nešpor [online] [Staženo: 12.12.2018] Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Diktatura>

Jak se volí papež. Časopis Teologické texty. Autor: Jaroslav Němec - Číslo: 2004/5 (Lexikon). [online] [Staženo: 12.12.2018] Dostupné z: <https://www.teologicketexty.cz/casopis/2004-5/Jak-se-voli-papez.html>

Konkláve – volba papeže. [online] [Staženo: 12.12.2018] Dostupné z: <http://www.cirkevnihistorie.estranky.cz/clanky/vatikan/konklave---volba-papeze.html>

Konsensus - Sociologická encyklopedie. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., hlavní editor: Zdeněk R. Nešpor [online] [Staženo: 12.12.2018] Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Konsensus>

MAŘÍKOVÁ, Hana a kol. Velký sociologický slovník: Konsensus. Praha: Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 80-7184-164-1. S. 523–524.)

Nový akademický slovník cizích slov, Academia, Praha, 2005.

Rada EU. Systém hlasování. Jednomyslnost. [online] [Staženo: 12.12.2018] Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/voting-system/unanimity/>

Reterová, Sylvie. Způsoby hlasování ve volbách a jejich historický vývoj: hlasovací technika jako stěžejní proměnná volebního procesu. Středoevropské politické studie, roč. IX, c. 2-3, s. 207-223. Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity. ISSN 1212-7817.